

'Jolly Jumper' aanzet

Eén op de drie actieve melkveebedrijven in bezit van de krijpe stier

Dat via KI gerichter gefokt kan worden, daarover zijn veehouders en specialisten het wel eens. Maar prijs, gemak en vruchtbaarheid bieden de natuurlijk dekkende eigen stier toch de nodige kansen.

Een donker plekje, achter in de oude stal of eenzaam in een solide hok, afgezonderd van de rest van de veestapel. Het is het lot van menig natuurlijk dekkende stier. Op tal van bedrijven mag een stier proberen probleemkoeien drachtig te krijgen of loopt hij in de zomermaanden in het land tussen een koppel pinken. 'Gemak.' Hein Zijlstra, teamleider KI bij CR Delta regio Noord noemt zonder aarzelen de hoofdreden waarom veehouders er een pinkstier op na houden. 'In de zomer is het vooral gemakkelijk om een stier met de pinken in de wei te jagen. Een tochtige pink uit het land halen en vastzetten om te insemineren kost veel tijd. Het aanbod van pinken voor KI zien we in de zomermaanden altijd teruglopen.' Zijlstra kent nog een aantal redenen voor de inzet van een eigen stier. 'Het bespaart bijvoorbeeld ook inseminatiekosten, maar dat is volgens mij een beetje kortetermijnpolitiek. Door KI-stieren te gebruiken kun je gericht fokken en weet je welke koeien je in de stal kunt verwachten. Zo voorkom je teleurstellingen.'

Hoeveel veehouders er gebruikmaken van een eigen dekstier is een vraag die veel moeilijker is te beantwoorden. 'Veel dekkin-

gen worden niet geregistreerd en ook lang niet alle veehouders vullen de samenweidingsformulieren in', zo weet Zijlstra. Om toch enig inzicht in het aantal natuurlijke dekkingen te krijgen is NRS dieper in de cijfers gedoken, waarvan het resultaat te zien is in tabel 1.

Het blijft gissen naar percentage

Om te beginnen moet gezegd worden dat er de nodige 'ruis' in de aantallen zit. Zo schuilen onder de 8033 melkveebedrijven met stieren ouder dan 18 maanden (dekrijpe leeftijd) ook nog bedrijven die tevens vleesvee houden. Van vleesveehouders is bekend dat zij vanwege moeilijkere tochtregistrering vaker een natuurlijk dekkende stier inzetten. Door te selecteren op bedrijven die lid waren van meer dan één stamboek, dus zowel voor melkvee als voor vleesvee, wordt hier enigszins rekening mee gehouden.

In totaal telde NRS 15.947 stieren ouder dan 18 maanden op 8033 melkveebedrijven. Op een totaal van 26.154 actieve melkveebedrijven betekent dat dat vorig jaar bijna één op de drie veehouders een stier op dekrijpe leeftijd bezat.

NRS bekeek ook het aantal bedrijven dat natuurlijke dekkingen of het samenweiden van stieren met pinken of koeien liet registreren. Ruim 3000 bedrijven lieten in 2004 één of meerdere dekkingen registreren. Het manco bij deze selectie is dat veel van de natuurlijke dekkingen niet worden geregistreerd. Om dat te ondervangen bekeek NRS het aantal vrouwelijke runderen dat ouder is dan anderhalf jaar en waarvan de vader geen KI-code heeft. Daarvan zijn er 109.514 in het stamboek bekend.

Aart de Kuiper: 'Bij iedere boer wordt wel een stier geboren die geschikt is voor dekdienst'

Vijfendertig jaar lang werkten melkveehouder Aart en zoon Frederik de Kuiper uit Lelystad met natuurlijk dekkende stieren voor hun 70-koppige veestapel. En met succes, het leverde hun tot nu toe al 15 honderdtonners op. Ook de productie van 9729 kg melk, 4,50 % vet, 3,53 % eiwit in 377 dagen en een tussenkalftijd van 434 zijn prima resultaten. 'In het verleden wilden we geen KI uit principe, later niet meer vanwege de goede resultaten. De ene stier is beter dan de andere, maar we kunnen niet zeggen dat we ooit een stier hebben gehad die waardeloos

was. Bij iedere boer wordt wel een stierkalf geboren dat dienst zou kunnen doen als dekstier.' De Kuiper kocht twintig jaar lang elk jaar een stier bij zijn buurman, Meine Siebenga. Goed eiwit, voldoende melk en goede benen en in mindere mate een niet te lange draagtijd waren de criteria. 'Belangrijk is dat je de boer van wie je de stier koopt vraagt welke stier hij geschikt vindt om te gebruiken. Laat de verkopende partij maar kiezen, dan weet je dat die je een goede stier levert.'

Naast de goede resultaten noemt Kuiper de lage kosten, in verhouding tot de kosten voor KI, als reden om een eigen stier in te zetten. Toch is hij drie jaar geleden gestart met KI. 'Holsteinstieren zijn soms moeilijke dekkers. Het vraagt de nodige arbeid en daarom zijn we KI gaan toepassen. Je moet bovendien de gevaren van een stier niet onderschatten. Een goed hok is enorm belangrijk.' De Kuiper maakt gebruik van proefstieren. 'Financieel zijn ze interessant voor de premies, maar ik heb inmiddels wel enige twijfels over de eerste resultaten. Ik ga denk ik nog wel wat afzwaaiers krijgen. Ik heb nu een Stadelstier in het hok en misschien ga ik hem toch wat meer inzetten.'

Ook hier kan een kanttekening worden geplaatst. Veehouders die gebruikmaken van de eigen stier en geen lid zijn van het stamboek vallen buiten deze telling. Niet registreren betekent niet bekend bij NRS. Het blijft daarmee gissen naar het percentage van de Nederlandse veestapel dat een natuurlijk dekkende stier krijgt als partner.

'Jolly Jumper' in Verenigde Staten

'In Vlaanderen denk ik dat bij vijftig procent van de vleesveehouders de koeien worden geïnsemineerd en dat op de andere helft een dekstier wordt ingezet', vertelt Peter Vercauteren, hoofd KI VRV in Vlaanderen. 'Bij melkvee bedraagt het percentage geïnsemineerde koeien meer dan 75.' Vercauteren constateert daarin de laatste jaren geen veranderingen. 'De bedrijfsontwikkeling gaat hier gestaag. Het zijn vaak de grotere bedrijven die stieren tussen de melkkoeien of pinken laten vanwege het gemak of het gebrek aan tijd. Wel zien we in bepaalde gebieden een sterk gecentraliseerd afkalfpatroon vanwege wintermelk of het kunnen vormen van voergroepen. Na een periode van inseminatie volgt een periode waarbij de stier bij het koppel wordt gevoegd waarvan de kalveren niet worden aangehouden. Dikwijls zijn dat Belgisch-witblauwstieren.'

Bartele Verbeek, foktechnisch directeur van KI-organisatie Alta, noemt 'Jolly Jumper', de Amerikaanse bijnaam van de natuurlijk dekkende stier in de Verenigde Staten, 'de grootste concurrent van de KI'. 'In de VS stamt ongeveer vijftig procent van de melkkoeien af van een eigen stier. In Nederland zal dat zo'n vaart niet lopen omdat hier de vruchtbaarheidsresultaten

een stuk beter zijn. En voor de kostprijs moet je het al helemaal niet laten. Voor gemiddeld 15 euro heb je een koe drachtig van een goede fokstier.'

Eigen stieren worden niet alleen ingezet voor het gemak, maar ook vanwege betere vruchtbaarheidsresultaten. 'In de VS zijn er twee tot drie inseminaties nodig per dracht en zijn de bedrijven erg groot', verklaart Verbeek de grote rol van de eigen stier in Noord-Amerika. 'In Nederland zitten we nog onder de 1,8 inseminaties per dracht. Dat er voor de probleemkoeien een eigen stier wordt ingezet, dat is gewoon praktijk. Maar de Nederlandse veehouders zijn er zich heel bewust van dat de genetische vooruitgang van de veestapel een stuk groter en vooral ook een stuk veiliger is via KI. Neem bijvoorbeeld afkalfgemak. Van een

Tabel 1 – NRS-gegevens van stieren, natuurlijke dekkingen en samenweiding in 2004

omschrijving	aantal
actieve melkveebedrijven met stier ouder dan 18 maanden	8.033
aantal stieren ouder dan 18 maanden	15.947
van de 8033 bedrijven het aantal met een dubbel veestamboek	110
totaalaantal actieve melkveebedrijven	26.154
aantal bedrijven met samenweiding	4.322
aantal samenweidende runderen	97.718
aantal bedrijven met natuurlijke dekkingen	3.102
aantal eerste natuurlijke dekkingen	21.667
aantal natuurlijke dekkingen	46.512
vrouwelijke runderen waarvan de vader geen KI-code heeft	109.514

eigen stier weet je niets. Het kan voor een flinke dierenartsrekening zorgen wanneer je een stier bij een koppel pinken hebt gehad en hij achteraf zware kalveren geeft. Door stieren met fokwaarde te gebruiken hoef je dat risico niet te lopen.'

Peter Vercauteren is het daar roerend mee eens. 'Met een goed management kun je met dochters van een eigen stier goede resultaten behalen. Maar wanneer je fout zit met een stier, zit je ook goed fout.'

'Hoeveel proefstieren moet een KI-organisatie inzetten voordat er een goede fokstier uit rolt? Die kans neem je als veehouder eigenlijk ook wanneer je een eigen stier gebruikt', aldus Zijlstra. 'Wanneer de resultaten van een stier tegenvallen, zit je er wel een generatie aan vast.'

Poos Stadel

Er zijn wel degelijk voorbeelden te noemen van succesvolle pinkenstieren. Het bekendste verhaal is natuurlijk dat van Geertje 289, de NRM-kampioene van Teus van Dijk uit Giessenburg. Geertje 289 stamt af van pinkenstier Slingeman 63 (Do-Oc x Marlin) die bij Van Dijk een zomerseizoen de pinken drachtig maakte.

Sommige veehouders kopen juist ieder jaar een stier om de veestapel dragend te krijgen. 'Voor de MKZ-periode verkochten we 120 stieren per jaar', vertelt melkveehouder Arjan Verkuylen uit Lieshout. De aan- en verkoop van stieren is voor zijn bedrijf een waardige tweede tak. 'Na de MKZ is de regelgeving aangescherpt en zit ons bedrijf na aanvoer van een stier een paar weken op slot. Daardoor verkopen we nu 60 tot 80 stieren per jaar in de prijsklasse van 800 tot 1500 euro.' De eisen die veehouders stellen aan een stier zijn heel verschillend, vertelt Verkuylen. 'Dat gaat van een goede kleur tot een hoge melkproductie. Hier komen ook veehouders die een dekstier willen vanwege het geloof, vanuit principe willen ze geen gebruik van de KI. Ik denk dat je ervan staat te kijken hoeveel boeren met een dekstier werken. Veel veehouders kopen geen stier, maar houden er één aan uit hun eigen beste koe. Het aantal natuurlijke dekkingen in Nederland kon wel eens oplopen naar dertig procent van alle inseminaties.'

Ook Verkuylen schroomt niet om veelvuldig een dekstier in te zetten. Zo melkt hij nu enthousiast 14 dochters van de stier Poos Stadel, een Stadelzoon uit de excellente Mina 243 (v. Camera) van Wiel Peeters uit Sint-Anthonis, waarvan hij zelfs rietjes sperma liet invriezen. 'De stier staat nu in Vlaanderen, maar de eerste vaarzen zijn nu zo best dat er interesse is getoond door verschillende KI-organisaties. Dit wordt een topper, let maar op.'

Verkuylen wijst nog wel even op het gevaar van een stier. 'Met eigen stieren kun je prima resultaten behalen, maar zorg er in eerste instantie wel voor dat je een goed hok voor hem hebt. Een stier blijft wel een stier, met vele gevaren van dien.'

Jaap van der Knaap